

Review of the Dissertation Thesis by Rakhymzhan Rashimbetov

Thesis Title: *"Motivation in Islam and its manifestation among the youth of Kazakhstan"*

Author: Rakhymzhan Rashimbetov

Educational Program: 8D02206 – *Religious Studies*

University: L.N. Gumilyov Eurasian National University

1. Relevance of the Study

Rakhymzhan Rashimbetov's dissertation addresses an important and timely research problem—the role of motivation in Islam and its specific reflection among the youth of Kazakhstan. The research is highly relevant due to the country's unique socio-cultural setting: a secular state with deep Islamic historical roots and diverse religious influences. The study contributes to understanding how intrinsic and extrinsic forms of religious motivation shape youth attitudes, academic aspirations, perseverance, and engagement in both spiritual and secular life. In the context of modern globalization, increasing religious pluralism, and evolving youth identity, the research topic holds both scholarly and practical importance.

2. Theoretical and Methodological Framework

The work is grounded in classical and modern theories of religious motivation, particularly G. Allport and J. Ross's intrinsic–extrinsic religious orientation model, complemented by Self-Determination Theory and Social Normative Pressure Theory. The author also draws on Islamic theological perspectives, sociological theories of religiosity, and cross-cultural psychology to create a comprehensive analytical framework. Special attention is given to adapting and validating existing measurement scales, such as the Religious Orientation Scale, for the Kazakhstani cultural and linguistic context, ensuring methodological precision and cultural sensitivity.

3. Key Scientific Findings

The dissertation yields several important findings:

- A pioneering theoretical synthesis of Islamic motivational concepts with modern psychological motivation theories.
- The first empirical adaptation of the intrinsic–extrinsic religious orientation framework to Kazakhstani Muslim youth, with modifications reflecting Islamic practices and cultural nuances.
- Statistical evidence showing that intrinsic motivation correlates positively with academic interest, while extrinsic motivation demonstrates a stronger correlation with perseverance in goal achievement.
- Identification of gender-related differences, with male respondents showing higher levels of extrinsic motivation and perseverance compared to females.
- A cluster analysis revealing two distinct groups—moderately motivated and highly motivated youth—with differing balances of internal faith commitment and external social influence.

4. Structural and Substantive Coherence

The dissertation demonstrates a high degree of structural integrity and logical coherence. Each chapter transitions smoothly from theoretical discussion to empirical analysis, maintaining a clear link between research objectives, hypotheses, and outcomes. The literature review is extensive, drawing from both Islamic theological sources and contemporary social science literature, while the methodology section offers a transparent and replicable research design. The empirical chapters are data-rich, presenting statistical analyses (including correlation, regression, t-tests, and cluster analysis) in a manner that is both rigorous and accessible.

5. Research Methodology

The methodological approach is robust, combining qualitative and quantitative techniques. The author conducted surveys with 478 respondents across different regions of Kazakhstan, applying adapted versions of the Religious Orientation Scale (C. Ji & Y. Ibrahim model), Academic Motivation Scale (R. Vallerand et al.), and Goal Perseverance Scale (S. Wrosch). The statistical analysis was performed using SPSS, incorporating Cronbach's alpha for reliability testing, Pearson correlation for relational analysis, and K-means clustering to identify typologies of religious motivation. This multi-method approach ensures the reliability, validity, and generalizability of the findings within the Kazakhstani context.

6. Author's Contribution

Rakhymzhan Rashimbetov's dissertation makes several original contributions to the field of Religious Studies:

- Introducing a culturally adapted measurement tool for intrinsic and extrinsic religious motivation among Muslim youth in a secular state.
- Revealing a counterintuitive finding: extrinsic religious motivation in Kazakhstan's youth is more strongly correlated with goal perseverance than intrinsic motivation, challenging conventional Western psychological assumptions.
- Providing nuanced insights into how social norms, family expectations, and peer influence integrate with personal faith to shape motivation.
- Offering a theoretical framework for understanding motivation in Islam that integrates Qur'anic perspectives with modern psychological theory.
- Proposing practical recommendations for educators, policymakers, and religious leaders to harness religious motivation as a positive force for youth development.

7. Validity of Scientific Conclusions

The conclusions are well-supported by empirical evidence and demonstrate internal consistency. The reliability scores for the adapted scales are satisfactory to high, ensuring confidence in the measurements. The author's interpretations are cautious, contextually grounded, and demonstrate a deep awareness of both the cultural and religious sensitivities of the subject matter.

8. Suggestions / Recommendations for Improvement

While the dissertation fully meets academic and methodological standards, several suggestions could strengthen the research if the author continues this line of inquiry:

- To expand the comparative perspective by including data from non-Muslim youth populations in Kazakhstan or Central Asia, which would highlight interreligious and intercultural dimensions of motivation.
- To deepen the theological discussion by engaging with contemporary Muslim thinkers on the concept of *niyyah* (intention) and spiritual motivation, which could enrich the theoretical synthesis between psychology and Islamic ethics.
- To extend longitudinal research on how religious motivation evolves over time among young adults, particularly under the influence of digital religiosity and social media exposure.
- To develop policy-oriented recommendations for educational and governmental institutions on how intrinsic religious motivation can support civic responsibility and moral education.

These are constructive directions for future research rather than shortcomings of the present work. The dissertation in its current form demonstrates a high scholarly standard and significant originality.

Conclusion

This dissertation is an exemplary work of scholarly research in the interdisciplinary field of Religious Studies, combining theological analysis, psychological theory, and sociological methodology. It offers both theoretical innovation and practical applicability, particularly in understanding the interplay between religion, motivation, and youth development in Kazakhstan. The study not only expands academic discourse but also holds relevance for policy and educational practice.

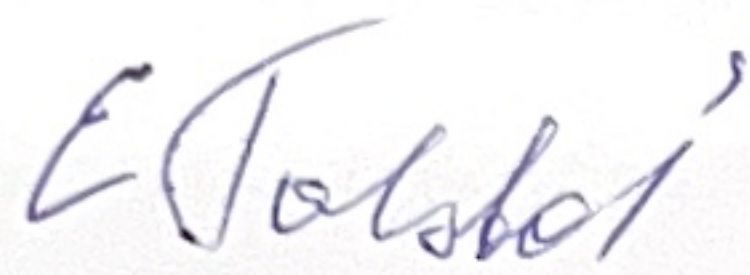
Recommendation:

Considering the quality of the research, its novelty, and scientific significance, I recommend Rakhymzhan Rashimbetov's dissertation, prepared for obtaining the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in Religious Studies, for defense.

Prof Dr E.V. (Katya) Tolstoj

Data: 09.10.2025

Signature:

Рахымжан Рашимбетовтың диссертациясына сын пікір

Диссертацияның аты: *«Исламдағы мотивация және оның Қазақстан жастары арасындағы көрінісі»*

Авторы: Рахымжан Рашимбетов

Оқу бағдарламасы: 8D02206 – Дінтану

Университет: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті

1. Зерттеу өзектілігі

Рахымжан Рашимбетовтың диссертациясы өзекті әрі уақыт талабына сай ғылыми мәселені Исламдағы мотивацияның рөлін және оның Қазақстан жастары арасындағы нақты көрінісін зерттеуге арналған. Зерттеу жұмысының маңыздылығы еліміздің бірегей әлеуметтік-мәдени жағдайымен айқындалады. Қазақстан зайырлы мемлекет бола тұра, терең исламдық тарихи тамырларға және алуан түрлі діни ықпалдарға ие. Зерттеу ішкі және сыртқы діни мотивация түрлерінің жастардың көзқарасына, академиялық ұмтылыстарына, табандылығына, сондай-ақ рухани және зайырлы өмірге белсенді қатысуына қалай әсер ететінін түсінуге үлес қосады. Қазіргі жаһандану, діни плюрализмнің артуы және жастардың тұлғалық болмысының өзгеруі жағдайында бұл зерттеу тақырыбы ғылыми және практикалық маңызға ие.

2. Теориялық және әдіснамалық негіз

Жұмыс діни мотивацияның классикалық және заманауи теорияларына негізделген, атап айтқанда Г. Олпорт пен Дж. Росстың ішкі-сыртқы діни бағдар моделі, сондай-ақ «Өзін-өзі анықтау теориясы» және «Әлеуметтік-нормативтік қысым» теориясымен толықтырылған. Автор кешенді талдамалық негіз қалыптастыру мақсатында исламдық теологиялық көзқарастарға, діндарлықтың әлеуметтік теорияларына және мәдениаралық психология тұжырымдамаларына сүйенеді. Зерттеу барысында Қазақстанның мәдени және тілдік ортасы үшін қолданыстағы өлшеу шкалаларын, яғни Діни бағдар шкаласын бейімдеуге және сәйкестендіруге ерекше мән беріледі, бұл әдіснамалық дәлдік пен мәдени сезімталдықты қамтамасыз етеді.

3. Негізгі ғылыми жаңалықтар

Диссертация бірнеше маңызды жаңалықтарды ашады:

- Исламдық мотивациялық тұжырымдамаларды заманауи психологиялық мотивация теорияларымен ұштастырған жаңашыл теориялық синтез.
- Ішкі-сыртқы діни бағдар тұжырымдамасын қазақстандық мұсылман жастарына исламдық тәжірибелер мен мәдени ерекшеліктерді ескеретін өзгерістер енгізу арқылы алғаш рет эмпирикалық бейімдеу.
- Ішкі мотивацияның академиялық қызығушылықпен байланысын көрсететінін, ал сыртқы мотивацияның мақсаттарға жетудегі табандылықпен арақатынастылығын дәлелдейтін статистикалық деректер.
- Гендерлік айырмашылықтарды анықтау: ерлер әйелдерге қарағанда сыртқы мотивация мен табандылықтың жоғары деңгейін көрсеткен.
- Кластерлік талдау сенімге деген ішкі берілгендік пен сыртқы әлеуметтік ықпалдың әртүрлі теңгерімі бар екі түрлі топты анықтады – орташа және жоғары ынталандырылған жастар.

4. Құрылымдық және мазмұндық үйлесімділік

Диссертация құрылымдық тұтастық пен логикалық үйлесімділіктің жоғары дәрежесін көрсетеді. Әрбір тарау теориялық талқылаудан эмпирикалық талдауға дейін бірқалыпты ауысады. Зерттеу мақсаттары, гипотезалар және нәтижелер арасындағы айқын байланысты сақтайды. Әдебиетке шолу кең көлемді және ислам теологиялық дереккөздеріне де, заманауи әлеуметтік ғылым

әдебиетіне де негізделген, ал әдіснама бөлімі ашық және қайталанатын зерттеу жоспарын ұсынады. Эмпирикалық бөлімдерде ақпарат кең көлемде беріліп, статистикалық талдау нәтижелері (корреляция, регрессия, t-тесттер және кластерлік талдау) ғылыми әрі түсінікті түрде ұсынылған.

5. Зерттеу әдіснамасы

Сапалық және сандық әдістерді біріктіретін әдістемелік тәсіл сенімді болып табылады. Автор Қазақстанның түрлі өңірлерінде 478 респондент арасында сауалнама жүргізіп, «Діни бағдар шкаласының» (C. Ji & Y. Ibrahim моделі), «Академиялық мотивация шкаласының» (R. Vallerand et al.), сондай-ақ «Мақсатқа жетудегі табандылық шкаласының» (S. Wrosch) бейімделген нұсқаларын қолданды. Статистикалық талдау SPSS бағдарламасының көмегімен жүргізілді: сенімділікті бағалау үшін Кронбахтың альфа коэффициенті, байланыстарды анықтау үшін Пирсон корреляциялық талдауы және діни мотивация типологияларын айқындау мақсатында К-орташа кластерлік талдау пайдаланылды. Аталған көпәдісті тәсіл Қазақстан жағдайында алынған нәтижелердің сенімділігі мен жарамдылығын арттырып, оларды жалпылауға мүмкіндік береді.

6. Автордың ғылымға қосқан үлесі

Рақымжан Рашимбетовтің диссертациясы дінтану саласына бірқатар түпнұсқалық үлес қосады:

- Зайырлы мемлекет жағдайында өмір сүретін мұсылман жастарының ішкі және сыртқы діни мотивациясын бағалауға арналған мәдени тұрғыдан бейімделген құралды енгізу.
- Парадоксалды қорытынды: Зерттеу нәтижесінде Қазақстан жастары арасында сыртқы діни мотивация мен мақсатқа табандылық арасындағы байланыс ішкі мотивацияға қарағанда анағұрлым күшті екені айқындалды, бұл батыстық психологиядағы дәстүрлі тұжырымдарға сәйкес келмейді.
- Әлеуметтік нормалардың, ата-анасының үміттері мен құрдастар ықпалының жеке сеніммен үйлесіп, мотивацияның қалыптасуына әсер ететінін жан-жақты көрсету.
- Құрандық көзқарастарды заманауи психологиялық теориямен біріктіретін исламдағы мотивацияны түсінуге арналған теориялық негіз ұсыну.
- Жастардың дамуына діни мотивацияны оң күш ретінде пайдалану үшін ұстаздарға, саясаткерлерге және діни көшбасшыларға практикалық ұсыныстар беру.

7. Ғылыми қорытындылардың нақтылығы

Зерттеу қорытындылары эмпирикалық дәлелдермен расталған және ішкі үйлесімділікті көрсетеді. Бейімделген шкалалардың сенімділік көрсеткіштері жоғары деңгейде, бұл алынған деректердің сенімділігін арттырады. Автор ұсынған түсіндірмелер контекстке негізделген, салмақты әрі мәдени және діни ерекшеліктерді ескерумен сипатталады.

8. Ұсыныстар

Жұмыс академиялық және әдістемелік стандарттарға толық жауап береді. Дегенмен, зерттеу аясын жалғастыру және нәтижелердің маңыздылығын күшейту тұрғысынан төмендегідей ұсыныстарды атап өткен жөн:

- Мотивацияның діниаралық және мәдениаралық аспектілерін айқындау үшін Қазақстан немесе Орталық Азиядағы мұсылман емес жастарға қатысты деректерді қосып салыстыру.
- Психология мен ислам этикасы арасындағы теориялық синтезді байыту үшін ниет пен рухани мотивация ұғымдарын қазіргі мұсылман ойшылдарының көзқарастарымен салыстыра отырып, теологиялық талқылауды тереңдету.
- Жастар арасында, әсіресе цифрлық діндарлық пен әлеуметтік желілер әсерінен діни мотивацияның уақыт өте келе қалай өзгеретінін ұзақ мерзімді зерттеуді кеңейту.

– Ішкі діни мотивация азаматтық жауапкершілік пен адамгершілік тәрбиеге қалай ықпал ете алатыны жөнінде білім беру және мемлекеттік мекемелерге арналған саясаттық ұсынымдарды әзірлеу.

Бұл ұсыныстар қазіргі жұмыстың кемшіліктері емес, болашақ зерттеулер үшін сындарлы бағыттарды көрсетеді. Диссертация қазіргі күйінде жоғары ғылыми стандартты және айтарлықтай түпнұсқалықты көрсетеді.

Қорытынды

Бұл диссертация теологиялық талдау, психологиялық теория және әлеуметтанулық әдістемені біріктіретін, Дінтану саласындағы пәнаралық зерттеудің үлгілі жұмысы болып табылады. Зерттеу Қазақстандағы дін, мотивация және жастардың дамуы арасындағы өзара байланысты түсінуде маңызды теориялық жаңашылдықты және практикалық қолданысты ұсынады. Зерттеу академиялық дискурсты кеңейтумен қатар, саясат пен білім беру саласындағы тәжірибелік өзектілікке ие.

Ұсыныс:

Зерттеудің сапасы, жаңашылдығы және ғылыми құндылығын ескере отырып, мен Рахымжан Рашимбетовтің дінтану бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясын қорғауға ұсынамын.

Профессор Д-р Е.В. (Катя) Толстой

Күні: 09.10.2025

Қолы: \қолы\